

Nr 164.

Ankom till riksdagens kansli den 18 maj 1917 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen samt särskilda till riksdagen avlåtna propositioner gjorda framställningar angående anslag för kapitalökning å statens under civildepartementet hörande utlåningsfonder ävensom i ämnet väckta motioner. (4:e avd.)

Allmänna järnvägslånefonden.

1:o) I den till riksdagen den 14 januari 1916 avlåtna propositionen om statsverkets tillstånd och behov har Kungl. Maj:t under titel »utgifter för kapitalökning, statens utlåningsfonder», punkt 43, föreslagit riksdagen att för avsättning till allmänna järnvägslånefonden i riksstaten för år 1918 upptaga ett belopp, att utgå av lånemedel, av 1,500,000 kronor.

Under åberopande av vad det vid statsverkspropositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning: bil. 1» fogade statsrådsprotokollet över civilärenden för den 13 januari 1917 (sid. 240) i ärendet innehåller, får utskottet hemställa,

att riksdagen må för *avsättning till allmänna järnvägslånefonden* i riksstaten för år 1918 upptaga ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

2. Fonden för bibanor i vissa delar av riket.

2:o) Kungl. Maj:t har i statsverkspropositionen vidare föreslagit riksdagen att för avsättning till fonden för att underlätta åstadkommandet av bibanor i vissa delar av riket i riksstaten för år 1918 upptaga ett belopp, att utgå av lånemedel, av 2,000,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till det ovan återopade statsrådsprotokollet sid. 240—241.

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehaft tvenne till utskottet hänvisade motioner, väckta, den ena inom första kammaren, nr 51, av herr *M. Hellberg* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 133, av herr *A. Schotte* m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att till lånefonden för bibanor i västra Sverige avsätta ett belopp av 5,000,000 kronor, att utgå enligt förut givna bestämmelser och att fördelas på åren 1918—1921 med 500,000 kronor under vardera av åren 1918 och 1919, med 1,500,000 kronor för år 1920 samt med 2,500,000 kronor under år 1921.

Beträffande vad som anförts till stöd för dessa framställningar får utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottets
yttrande.

För att underlätta åstadkommandet av bibanor inom västra delarna av Värmlands, Kopparbergs och Jämtlands län samt delar av Bohuslän och Dalsland skall, i enlighet med riksdagens åren 1911, 1913 och 1914 fattade beslut, bildas en lånefond av 12,000,000 kronor. Härav har riksdagen redan anvisat 7,000,000 kronor. Återstående beloppet skall enligt tidigare fattade beslut utgå med 2,000,000 kronor under vardera av åren 1918 och 1919 samt med 1,000,000 kronor under år 1920. Enligt motionärernas förslag skulle för vart och ett av åren 1919—1921 komma att stå till förfogande ett belopp av 2,500,000 kronor.

I ett över de förevarande motionerna avgivet yttrande, vilket såsom bilaga finnes vidfogat detta utlåtande, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uttalat sig för att motionärernas framställningar måtte bli av statsmakterna behjärtade. Berörda yttrande giver väl vid handen, att ej ringa anspråk på bidrag från bibanefonden framdeles torde vara att emotse. Att ökat anslag för år 1918 skulle vara oundgängligen nödvändigt, har likväl icke synts utskottet ådagalagt vare sig av motionärerna eller av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Det torde för övrigt med skäl kunna ifrågasättas, huruvida med hänsyn till de utomordentligt stegrade material- och arbetspriserna någon livligare järnvägsbyggnadsverksamhet är att förvänta under de närmaste åren. Under sådana förhållanden och med avseende fäst vid de synnerligen stora krav, som för närvarande ställas på statskassan, har utskottet icke funnit sig böra tillstyrka motionärernas förslag. Utskottet har ansett så mycket större anledning finnas för att för närvarande ej gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, som utskottet är övertygat därom, att Kungl. Maj:t, då behov av ökning av fonden gör sig oavvisligt gällande, kommer att föranstalta

om nödig utredning i frågan samt för riksdagen framlägga de förslag, som kunna finnas påkallade.

Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande framställning samt med avslag å herr Hellbergs m. fl. och herr Schottes m. fl. ovan berörda motioner, i vad desamma skilja sig från Kungl. Maj:ts förslag, må för *avsättning till fonden för att underlätta åstadkommande av bibanor i vissa delar av riket* i riksstaten för år 1918 upptaga ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby.

3:o) I en till riksdagen den 4 april 1917 avlåten, till statsutskottet hänvisad proposition, nr 263, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden nämnda dag, föreslagit riksdagen att

dels för avsättning till lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor, att utgå av lånemedel, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet, ävensom, under förutsättning av bifall till vad sålunda föreslagits, besluta, att i 1918 års riksstat de bland inkomsterna upptagna lånemedel för produktiva ändamål skola höjas med 200,000 kronor,

dels ock besluta sådan ändring i de beträffande utlämnande av byggnadslån från omförmälda fond stadgade villkor, att å dylikt lån, som utlämnas från det till avsättning till lånefonden nu äskade reservationsanslaget å 200,000 kronor, skall erläggas ränta efter 5 eller 5½ procent om året enligt de i statsrådsprotokollet angivna grunder ävensom att högsta belåningsvärdet å byggnader, vilkas uppförande efter den 15 april 1917 påbörjas inom tjänstemannasamhället, må kunna av Kungl. Maj:t bestämmas till 20,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

Till lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby har riksdagen anvisat för år 1912 ett anslag av 930,000 kronor samt för år 1913 ett anslag av 200,000 kronor, allt av lånemedel. Av nämnda belopp hava 330,000 kronor avsetts för anläggande av vägar m. m. å den till tjänstemannasamhället upplåtna delen av Mörby kronoegendom, medan åter-

Utskottets
yttrande.

stoden, 800,000 kronor, avsetts till lån för bebyggande av området ifråga. För sistnämnda ändamål beräknades vid fondens inrättande ett belopp av högst 1,400,000 kronor bliva erforderligt. Vid sådant förhållande och då för närvarande endast omkring 40,000 kronor återstå odisponerade av de hittills anvisade medlen, har utskottet ej haft något att erinra mot det nu begärda anslaget.

Vad angår den föreslagna höjningen av räntefoten för lånen har departementschefen, under uttalande att det för befordrande av byggnadsverksamheten inom tjänstemannasamhället är önskligt, att räntan å vederbörande lån icke bestämmes högre, än att statens räntekostnader bliva betäckta, ansett sig icke böra föreslå någon ändring i räntan för byggnadslån, vilka utlämnas från de av riksdagen för avsättning till lånefonden i fråga redan anvisade medlen, men däremot ansett att å lån från det ytterligare anslag, som nu begäres, räntan bör höjas med $1\frac{1}{2}$ procent i jämförelse med vad för närvarande gäller. Med hänsyn allenast tagen till, att staten bör erhålla gottgörelse för egna räntekostnader, torde väl någon höjning av räntesatserna för närvarande icke vara erforderlig, detta på den grund att staten för de till föreningen först utlämnade beloppen fått vidkännas jämförelsevis låg ränta. I detta hänseende förekommer emellertid, att vid fondens bildande räntan för lånen bestämdes en halv procent över den då beräknade normala räntefoten för statslånen, i syfte att därmed säkerställa staten för förlust å lånereörelsen. Då anledning saknas att nu intaga en annan ståndpunkt beträffande avmätandet av räntefoten, har utskottet ansett en höjning med en halv procent vara befogad.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle ränteförhöjningen tillämpas i avseende å de lån, som komma att utlämnas från det nu äskade anslaget. En sådan anordning torde emellertid icke blott leda till viss ojämnhet mellan de blivande låntagare, som redan påbörjat egnahemsbyggandet, utan även visa sig svår, om ej omöjlig att genomföra. Det har fördens skull syntts utskottet riktigare, att ränteförhöjningen hänföres till de lån, vilka avse byggnader, som påbörjats efter viss tidpunkt. I anslutning till vad som skulle gälla beträffande den föreslagna höjningen av högsta belåningsvärdet från 15,000 kronor till 20,000 kronor, var emot utskottet icke haft något att erinra, torde tidpunkten ifråga böra bestämmas till den 15 april 1917.

I enlighet med vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) för avsättning till lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby för år 1918 anvisa ett reserva-

tionsanslag av 200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet,

b) besluta sådan ändring i de beträffande utlämnande av byggnadslån från omförmälda fond stadgade villkor, att å dylikt lån, som avser byggnad, vars uppförande efter den 15 april 1917 påbörjas inom tjänstemannasamhället, skall erläggas ränta efter 5 eller 5½ procent om året enligt de i statsrådsprotokollet över civilärenden den 4 april 1917 angivna grunder ävensom att högsta belåningsvärdet å byggnader, vilkas uppförande efter nämnda tidpunkt påbörjas inom samhället, må kunna av Kungl. Maj:t bestämmas till 20,000 kronor.

4:o). Beträffande sättet för täckande av de utav utskottet ovan under punkterna 1—3 tillstyrkta anslag kommer utskottet att framdeles under riksdagen avgiva yttrande, vilket utskottet skolat härigenom för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 18 maj 1917.

På statsutskottets vägnar:

AXEL EKMAN.

Närvarande: se under utlåtandet nr 161.

Bilaga.

Till Konungen.

Seden nådig remiss den 23 februari 1917 har Eders Kungl. Maj:t anbefallt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att avgiva underdånigt utlåtande över tvenne bilagda, likalydande, i första kammaren av herr Hellberg med flere och i andra kammaren av herr Schotte med flere väckta motioner, med hemställan, att riksdagen måtte besluta att till lånefonden för bibanor i västra Sverige avsätta ett belopp av 5 miljoner kronor att utgå i anslag enligt förut givna bestämmelser och att på visst angivet sätt fördelas på åren 1918—1921, och får väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till åttlydnad av den sålunda givna nådiga befallningen i underdånighet anföra följande.

Motionärerna framhålla, att av den hittills anslagna gränsbanefonden allenast funnes odisponerat ett belopp av 3,104,250 kronor, vilket komme att tagas i anspråk såsom statslån åt den nyligen koncessionerade banan Limesforsen—Särna, att emellertid för närvarande funnes trenne koncessionsansökningar för järnvägar, för vilka söktes statslån med tre fjärdedelar av beräknade kostnadsbeloppen ur den så kallade gränsbanefonden, nämligen de konkurrerande bredspåriga linjerna Smedberg—Ed och Skee—Ed samt den smalspåriga Värmlandsbanan Edebäck—Slättne uppefter Klarälvsdalen, att därjämte funnes tvänne med sistnämnda smalspåriga bana konkurrerande bredspåriga förslag från Torsby till Slättne, för vilka tvenne sistnämnda banor ansökningar om statslån dock ännu ej inkommit till Eders Kungl. Maj:t, att enbart tre fjärdedelar av beräknade kostnaden för endera av Smedberg—Ed och Skee—Ed samt Edebäck—Slättne uppginge till över 5 miljoner kronor, och att följaktligen en avsättning av 5 miljoner kronor till fonden i fråga vore nödvändig för tillgodoseende enbart av de närmaste behov, för vilka densammas medel avsåges.

I avseende på fördelningen av dessa 5 miljoner föreslås i motionerna i fråga, att då de till den nuvarande fonden senast avsatta 5 miljoner kronor disponerats med 2 miljoner kronor för varterdera av åren 1918 och 1919 samt med 1 miljon för år 1920, dessa nya medel måtte fördelas med en halv miljon för varterdera av åren 1918 och 1919, med en halv miljon för år 1920 och med återstoden eller 2½ miljoner för år

1921, varigenom anslagssummorna ur den sålunda förstärkta fonden skulle, för varje av åren 1918—1921, uppgå till $2\frac{1}{2}$ miljoner kronor.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen får, med vitsordande av de av motionärerna lämnade siffror och upplysningar, framhålla, att det med gränspanefonden avsedda syftet att underlätta järnvägskommunikationers åstadkommande på enskild väg i gränstrakterna i Kopparbergs, Värmlands, Älvsborgs och Göteborgs och Bohus län icke slutgiltigt kunna tillfredsställas ens med en tillökning av fonden med nu ifrågasatta belopp å 5 miljoner, enär *dels* enbart lösningen av Övre Värmlands järnvägsfråga, om detta skall ske förmedelst någotdera av de bredspåriga förslagen, orsakar en även av numera inträffade allmänna kostnadsökningar vållad betydande förhöjning av det från statsverkets sida erforderliga tillskott, som motionärerna med ledning av det smalspåriga förslagets kostnader förutsett, för täckande av tre fjärdedelar av behövligen byggnadskostnaden, *dels* härtill kommer, att ytterligare trafikbehov förefinnas, för vilka den så kallade gränspanefonden tillkommit och avsetts, men vilka med nuvarande och här avsedda förstärkta gränspanefond ej kunna tillgodoses.

Vad då först frågan om lösande av Övre Klarälvsdalens järnvägsfråga beträffar, vill styrelsen allenast här erinra därom, att för närvarande härför, såsom av motionärerna påpekats, trenne före nu inträffade kristid upprättade förslag föreligga, för vilka kostnaderna enligt av förslagsställarna uppgjorda av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ännu ej granskade kostnadsförslag uppgå till siffror enligt nedanstående tablå:

	Spårvidd m.	Längd km.	K o s t n a d	
			utan rullande materiel	med
Torsby—Ekshärad—Slättne	1,435	107,06	5,502,000	6,250,000 ^{*)}
Torsby—Vägsjöfors—Slättne	1,435	84,98	4,382,000	4,985,000 ^{*)}
Edebäck—Slättne	0,891	90,82	2,497,720	2,861,000

Det är tydligt, att ovanstående byggnadskostnader numera äro alldeles otillräckliga och måste avsevärt höjas för att motsvara de härefter antagliga priserna å materiel och arbete, vadan också anspråken på statslån ur gränspanefonden för genomförande av ett av dessa sins emellan konkurrerande förslag i motsvarande grad ökas utöver vad motionärerna anfört.

^{*)} Efter ett tillägg per km. enligt förslagsställaren av 7,000 kronor per km. för rullande materiel.

Vad därpå beträffar ytterligare järnvägsförslag, för vilkas realiserande kunna tänkas framkomma anspråk på understöd ur gränsbanefonden, vill styrelsen allenast erinra därom, att koncessionsansökningar inkommit å dels en järnväg från Arvika till Torsby — varå fullständigt förslag ännu ej föreligger — dels en bana från Sunne till Kymmen, sins emellan i viss mån konkurrerande, men tillgodoseende sådant trafikbehov, att för desamma kan göras anspråk på understöd ur gränsbanefonden.

Av ovanstående framgår alltså, att det är av allra högsta vikt för de med gränsbanefonden avsedda syftemålen att bidraga till de västra gränstrakternas ekonomiska och kulturella utveckling och deras fastare sammanknytande med Sverige, att gränsbanefonden utökas så, att den kan tillfredsställa de anspråk, som komma att ställas på densamma.

Vad därpå den av motionärerna föreslagna fördelningen på olika år av dessa medel beträffar — eller att en summa av en halv miljon skulle vara tillgänglig för varje av åren 1918 och 1919, en och en halv miljon för år 1920 och två och en halv millioner för år 1921, varigenom totala anslagssummorna ur fonden för åren 1918—1921 skulle uppgå till per år två och en halv miljon — finner väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, enär näppeligen något av de här ovan omtalade nya företagen bliver färdigt att så snart igångsättas, att större anspråk komme att uppstå å nya lånemedel förrän år 1920, denna föreslagna fördelning, såvitt nu kan bedömas, väl avpassad efter de närmaste anspråken på låneunderstöd ur gränsbanefonden.

På grund av vad styrelsen sålunda ovan anfört, får väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i underdånighet uttala, att det synes vara av synnerlig betydelse för såväl det allmänna som det enskilda, att de av motionärerna uti förevarande avseenden gjorda framställningar av statsmakterna på allt sätt behjärtas.

Stockholm den 23 mars 1917.

Underderdånigst:

FRIDOLF WINJBLADH.

B. Stafsing.